

EMLEKEZÉS ZALKA MÁTÉRA

Jász Dezső

Az utolsó találkozás

Zalka Máté születésnapjára.

Zalka Máté az első önkéntes magyar antifasiszták között érkezett Spanyolországba, 1936 novemberének sorsdöntő napjaiban, amikor a Franco-fasiszták már Madrid kapui előtt álltak. A 12. Nemzetközi Brigád parancsnokává nevezték ki. A brigád Cerro de los Angelesnél esett át a tűzkereszteségen, s ebben a hadműveletben részt vett a 36. Vegyes Dandár is, amelynek annak idején én voltam a parancsnoka. Ez alkalommal találkoztam Spanyolországban először Zalka Mátéval, akivel 1934/35-ben gyakran voltam együtt Moszkvában.

Hogy Zalka Máté nemcsak kiváló katoná, hanem jelentős író is volt — nem tudták Spanyolországban. Katonai erényeit, s az orosz polgárháborúban végrehajtott bátor tetteit azonban jól ismerték a Pireneusok déli oldalán is. Zalka Máté a híret, amely megelőzte tábornoki kinevezését a spanyol köztársasági hadseregben, teljes mértékben igazolta. Széles körű katonai tapasztalatok felett rendelkezett, nagyon bátor volt. Ez köztudott. De kevesen tudják, hogy Máté nem azért járt oly gyakran az első vonalakban, mintha bátorságával kérkedett volna, hanem mert súlyt helyezett arra, hogy kiadott parancsainak végrehajtását maga ellenőrizze. Ez a vonás is hozzátartozik az arcképéhez. Minden háborúban megvannak a maga sajátosságai. Zalka Máté a spanyol polgárháború különleges feltételeihez gyorsan alkalmazkodott. Látszott, hogy a Vörös Hadsereg iskolájába járt!

Közös spanyolországi élményeiről sokat írhatnék, de egy rövid megemlékezés szűk keretei erre nem adnak módot, éppen ezért csak utolsó találkozásunkat mondom el.

1937 júniusában az északi frontra helyezték és a baszk főváros, a spanyol nehézipari központ: Bilbao védelmével bízták meg. Észak-Spanyolország katonai szempontból akkoriban hűdfőállás volt, s a harcok miatt ott csak az ellenséges zóna átrepülésével volt megközelíthető. Repülőgépem a kedvezőtlen időjárás miatt kénytelen volt leszállni Barcelonában, ahol éppen legrádió volt. A sötétbe rejtőző városon keresztül a Victoria szállóba mentem és a vendégek között a vakstétben vártam a legrádió végét. A sűrű sötétbe vesző arcok felismerhetetlenek voltak, nem tudtam, kik vannak körülöttem, ezért volt nagy meglepetés a számomra — amikor a fény ismét kigyúlt —, Münnich Ferencel, Zalka Mátéval és Szántó Rezsővel találtam magam szemben. Nagyon örültünk egymásnak, hiszen már több mint két hónap telt el legutóbbi találkozásunk óta az emlékünnepeken, amelyet a Zalka-dandár a madridi fronton a Tanácsköztársaság 28. évfordulója alkalmából rendezett.

Zalka Máté útban volt Aragónia felé, ahol a köztársasági hadsereg ellentámadásra készült. A hadművelet végrehajtására a 45. Gyalogos Hadosztály kapott parancsot, amelynek élére röviddel azelőtt Zalka Mátét nevezték ki. A tervezett ellentámadás célja az ellenség fő csapásai alatt álló északi front tehermentesítése volt, és sikere feltétlenül kihatott volna a háború további menetére. Zalka Máté, mint mindig, most is nagyon bizakodó volt.

Másnap reggel elutazott. Amikor elbúcsúztunk egymástól, nem sejtettem, hogy utoljára látom. Június 11-én a Huecra elleni támadás előestéjén esett el, útban parancsnoki állása felé. Az odavezető országot az ellenséges tüzésérgel belátta. Zalka Máté kocsija körül mind több gránát robbant, s mind közelebb. Nehéz másodperce megállította a kocsiját, majd parancsot adott az indulásra. Alig kétszáz méterre haladt a gépkocsi, amikor telitalálat érte. A kocsi valamennyi utast súlyos sérülésekkel szállították el a romok közül. Az orvosok mindent megtettek,

tési menet elvonult, fekete volt a gyászoló embertömegektől...

*

Zalka Máté életét ezer és ezer szál fűzte a szabadságért folyó küzdelemhez és sohasem tért ki az ezzel járó kötelezettségek elől. Tulajdonképpen ez a legtöbb, amit egy emberről el lehet mondani, akiknek az élete harcban telt el.

Georgij Gulia

A matolcsi hős

Zalka Máté születésének 70. évfordulójára jelent meg ez az írás a moszkvai Lityerturnaja Gazetában.

Negyvenegyedik életévében áldozta életét a spanyol nép szabadságáért Zalka Máté, a magyar forradalmár-író, vagyis Lukács tábornok, a nemzetközi brigád parancsnoka.

Zalka Máté valódi neve Frankl Béla volt. Apját Mihálynak hívták. Az apai kocsma szülőfalujában, Matolcsan állt, a Szamos partján. Valamelyest ismerem ezt a vidéket Magyarország északi részén van, Szabolcs-Szatmár megyében, a Keleti-Kárpátok lábánál. Szőlők és gazdag szántóföldek húzódnak erre. És gyors folyók futnak itt a Tiszába: a Túr, a Szamos, a Kraszna.

Azok az emberek, akik itt a Szamos partján művelik földjüket, utódai azoknak, akik megedződtek az osztrákokkal és a földbirtokosaikkal, tábornokaikkal folytatott harcokban. Kezdetben Frankl Bélát is arra kényszerítették, hogy a földbirtokosok, gyárosok érdekében harcoljon. Előbb Doberdónál, majd Oroszországban. Az első világháborúban. Luckánál fogságba esett és hamarosan Szibériába került. A fogság után, amelyből a Nagy Októberi Forradalom szabadította ki, megkezdődik számára a lelkesedéssel teli harc a forradalom diadaláért.

Frankl Béla ekkor már elbeszélések írója és a Zalka Máté nevet viseli. (A távoli város, Matolcsa tiszteletére, ahol a matolcsi falusi iskola után tanulmányait folytatta.) Ettől az időtől kezdve Zalka Máté, az író és harcos küzd a nép ügyéért, Frankl Bélát már csak az irodalomtörténészek említik.

Zalka Máté Szibériában Koltcsak ellen harcol, együtt a magyar forradalmárokkal, az orosz munkásokkal és parasztokkal. A csatákban sokszor kockáztatja az életét. De lehet-e nem kockáztatni, ha a forradalomról, a nép győzelméről van szó?

Oroszország második hazája tesz Zalka Máténak. Nincs ideje arra, hogy visszatérjen Magyarországra, újabb feladatokra szólítják a bolsevikok for-

radalmi harcai. A távoli Magyarországon is alakulnak az események. A monarchia szétesik, magyar földön diadalmasodik a tanács hatalom. De nemsokára legyűri azt a reakció. Most már nem is gondolhat arra, hogy hazatérjen szülőföldjére.

Zalka Mátét mindinkább elfoglalja az irodalmi alkotómunka. Magyar nyelven ír, ő maga fordítja le írásait oroszra. S ha akadtak is szkeptikusok, akik Zalka Máté elbeszéléseiben csupán tollforgató próbálkozásokat láttak, ezek szinte mind eltűntek a Doberdó megjelenése után. A regényt egy évvel a halála előtt fejezte be.

A Doberdó az író legnagyobb alkotása. Mind terjedelmét, mind gondolatainak széles skáláját tekintve. A háborúról szól. És a háború ellen. A regényt olyan ember írta, aki az életet nemcsak látta, hanem a művész szívvel érezte is. (Nemrégiben jártam azokon a helyeken, amelyekről a regény szól — Isztriában, a jugoszláv félszigeten. Látam az első világháborús erődítményeket. A fenséges sziklás platót, amely a csendes, azúrkék Adria fölé emelkedik. És egy pillanatra magam elé képzeltem, hogy mindez a szépség hirtelen felrobban, darabokra esik szét, lánggyúllal a rajtalevő katonákkal és löszerekekkel együtt.) A regény megérdemelt sikert hozott a szerzőnek.

Az irodalmi fejlődés logikája azt diktálta volna, hogy a Doberdó után Zalka Máté új könyv írásához fogjon. De Zalka Máté, ez a csillagpáttatlan ember, aki megismerte már a nép boldogságát szolgáló cselekvés titkát, s ezért mindenkor vállalta a forradalmi harcot, nem maradhatott közömbös a spanyol események iránt. Azokban az években spanyol földön megvonták az emberi szívnek megválaszolatlan, folyt a népi erők próbátétele a fasizmusmal szemben. Így váltotta fel Zalka Máté a tollat fegyverrel. Spanyolországba sietett, hogy teljesítse nemzetközi Bizottságának feladatát. 12. Nemzetközi Brigád parancsnoki posztján.

Zalka Máté emlékünnepe az Akadémián

Zalka Máté, a forradalmár író születésének 70. évfordulója alkalmából emléket állítottak pénteken a Magyar Tudományos Akadémia, a Párttörténeti Intézet, a Magyar Írók Szövetsége és a Magyar Partizán Szövetség közös rendezésében az Akadémia felhívására péntek délután érkezett Moszkvából Budapestre. Az emléketem részt vett és az emlékségen foglalt helyet Somogyi Miklós, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, Vass Henrik, a Párttörténeti Intézet igazgatója, Gábor István, a Magyar Partizán Szövetség főtitkára, Rusznayk István, az Akadémia elnöke, Köpeczi Béla, az MSZMP Központi Bizottságának osztályvezetője, dr. Rózsa György, az Akadémiai Könyvtár igazgatója. Ugyancsak az elnökség tagja volt a Zalka Máté nevet viselő tanyagmatolcsi termelőszövetkezet elnöke, továbbá V. A. Koroljov, a budapesti szovjet nagykövetség kulturális tanácsosa. Gereblyés László műfordító, az Írószövetség szakosztályvezetője nyitotta meg az emlékülést, majd Garamvölgyi József irodalomtör-

ténész, az MSZMP Központi Bizottságának helyettes osztályvezetője tartott ünnepi beszédet.

Zalka neve összeforrott százdruk történelmi sorsfordulóival, nagy eseményeivel — mondották a szónok —, azok között a mártírok és hősök között említhetjük őt, akik a nemzetek szabadságának eszméjét a maguk életénél is többre tartották. Az előadás a továbbiakban részletességgel követte végig Zalka Máté életútját. Befejezésül vázolta az előadó az utat, amelynek állomásai Madrid, Jarama, Guadalajara, Huecra voltak, utánuk az aragóniai fronton egy fontos ütközetben Lukács tábornok életét áldozta a proletariátus nemzetközi eszméjéért.

Az emlékülés második részében neves előadóművészek közreműködésével művészeti műsor következett.

*

Az emlékülést megelőzően az Akadémia aulájában megnyitották a Zalka Máté életét idéző dokumentációs emlékkiállítás. A gazdag tárgyi gyűjtemény a hozzátartozók jóvoltából most méltó helyre került az Akadémia könyvtárába. A kiállítás április 29-ig — reggel 8-tól 17 óráig — tekinthető meg.

Befejeződött az Intranzszas igazgató tanácsának ülése

Péntek este jegyzőkönyv aláírásával befejeződött Budapestén az Intranzszas magyar-bolgár társaság igazgató tanácsának 4. ülése. A tanácskozáson megvitaták a múlt évben és ez év első negyedében elért eredményeket, az ideai feladatokat, az 1966—68 közötti beruházási terveket. Elhatározták, hogy Szófiában új kísérleti üzemet és laboratóriumot létesítsenek, amely lehetővé teszi, hogy az Intranzszas minden szempontból legalább olyan eredményeket érjen el, mint a világ bármely más, hasonló vállalkozása. Még korszerűbb módszerekkel akarják segíteni az üzemetek a belső anyagmozgatás gépesítésében. Arról is döntöttek, hogy Budapest felépítik a társaság új székházát.

Fejlődnek a magyar-bolgár idegenforgalmi kapcsolatok

A bolgár tengerpart szépségeit bemutató színesfilmet vetítettek pénteken az újságíróknak a Magyar Sajtó Házában, ugyanakkor Petko Todorov, a bolgár idegenforgalmi főigazgatóság vezetője ismertette Bulgária jelenlegi idegenforgalmát és a fejlesztési terveit. A múlt évben az országot már több mint egymillió külföldi turista kereste fel, mind több Bulgáriában a külföldi autós turista, és örvendetesen fejlődnek a magyar-bolgár idegenforgalmi kapcsolatok. Az ideai a tengerparti szállodákban és motellekben egyszerűen harmadik vendéget szállásolhatnak el, s más természeti szépségeit kínálnak a bolgár hegyek, különösen a Rila és a Rodope, továbbá a több mint ötszáz gyógyforrás, köztük a 101 Celsius-fokos Szapareva-Banján.

Ötvennégy új üzlet öt év alatt a fővárosban

A Fővárosi Iparcikk Kereskedelmi Iroda részletes tervet állított össze Budapest bolti hálózatának korszerűsítésére. A cél az, hogy az iparcikk-kereskedelem túlnyomórészt kisméretű boltjai helyett az igényeknek jobban megfelelő korszerű, nagy üzletek hozzanak létre.

Az öt éves terv időszakában Budapest 54 új üzletet építenek, 84 boltot korszerűsítetnek és bővítenek, ugyanakkor 97 boltot megszüntetnek. A nem megfelelő kis boltokat korszerű, nagy lakberendezési áruházak váltják fel. A terv szerint 1967-ben elkészül az Üllői úti lakótelep lakberendezési áruháza. Hasonló lakberendezési áruház épül a XI. kerületiek, a nagytételek, a budafokiak részére, s a budai lakosok igényeinek a kielégítésére a Bartók Béla után.

A Szivárvány Áruház Vállalat legnagyobb új üzlete Pestlőrincen épül. Ezenkívül a kelenföldi lakótelep, Rákospalota is kap Szivárvány áruházat. A Cipőbolt Vállalat a Kolossy téren, majd a Kálvin téren felépülő új házban nyit üzletet, a Bécsi utca és a Deák Ferenc utca sarkán pedig cipőáruházat.

Az ideai április a műszaki jubileumok hónapja

Ez év áprilisában szinte halmozódnak a nagy fontosságú műszaki évfordulók. 5 évvel ezelőtt — április 12-én — hajtotta végre J. A. Gagarin első, 108 perces űrrepülését a Vosztok-1 űrhajzó; 60 évvel ezelőtt (IV. 19-én) halt meg Pierre Curie francia fizikus, ki a radioaktivitás tanulmányozása kapcsán elért eredményeiért feleségével, Maria Słodowskával és Henry Becquerel-lel Nobel-díjat kapott. 70 éve született (IV. 15-én) N. N. Szemjonov, Nobel-díjas szovjet vegyész, az elágazó láncreakció felfedezője; és 120 éve halt meg Vársárhelyi Pál, a térképészeti munkássága alapján külföldön is ismert zseniális magyar vízépítő mérnök, a Tisza szabályozója, Széchenyi munkatársa. Végül két jubileum az elektromos távírás technikai vívmányával kapcsolatos: 175 évvel ezelőtt (április 27-én) született Samuel Morse, amerikai festő, a róla elnevezett Morse-jelek feltalálója és 180 éve — április 16-án — halt meg P. L. Silling orosz fizikus.

A barlangszakértő véleménye:

Én nem engedélyeztem volna ezt a túrát

Elnapolták a baradlai tárgyalást

A Baradla-per tárgyalásának ötödik napján a miskolci megyei bíróság dr. Jakuts László kandidátus, barlangszakértő haligatja meg. Dr. Jakuts kandidátusi értekezését a Baradla-barlangról írta. Szakértői véleményezésének első részében a halál valószínű okával foglalkozott. Elmondta, hogy barlangigazgatói működése során gyakorta vizsgálta a Baradla-barlang levegőjének összetételét, és minden esetben a normális felszíni levegőhöz hasonlóan találta.

Ismerette azt a tényt, hogy a szervezet alacsony környezet hőmérséklet esetén több oxigént fogyaszt. Tudományos irodalomra hivatkozva elmondta, hogy a gyors hővesztés szerencsétlenséget okozhat. A szervezet fokozott hőtermelése csak addig tart, amíg az »úgynevezett második vacogás« nem lép fel. Ilyenkor ki kell szállni a vízből. Ellenkező esetben reszketés, fáradtság, álomosság lép fel, csökken az agy munkája, a leült szervezet apatikus állapotba kerül, majd az eszméletlenség után beáll a halál. Békaberekkel végzett kísérletek után megállapították, hogy egyórás, alacsony hőmérsékletű vízben való tartózkodás ájulást, két órán túli leállítás pedig halált okozhat.

Vallomásaiban három esetet sorolt fel saját tapasztalataiból, amikor a tartós leállítás eszméletvesztést eredményezett.

Utalt arra, hogy szerinte a sátor nélküli éjszakázás, az ezt megelőző vizes túra, a vizes ruhák újbóli felhúása készíthette elő a tragédiát.

A bírő hivatkozott Jakuts Lászlónak a Magyar Nemzetben megjelent nyilatkozatára. A szakértő fenntartotta nyilatkozatát: »En Pászthyóknak sem engedtem volna meg ezt a túrát.«

Ügyész: Nem tartja-e szükségesnek, hogy szabályozzák a barlangkutatást, s a barlangba szállást valamiféle feltételhez kössék?

Szakértő: Ezt ugyanúgy a barlangkutatásban is meg kell oldani, ki kell dolgozni, mint ahogyan más területen is kidolgozták. A barlangvezetéshez megfelelő szakképzettséget tartok szükségesnek.

Ügyész: Rejtene-e veszélyt a szakképzettség nélküli túráztatások?

Szakértő: Igen. Akik csak kalandvágyból, kellő tapasztalat, tudás, felszerelés nélkül vágnak neki, azokat a barlang néha foglyul ejti.

Révész Lajos barlangszakértő kihallgatása után az ügyész ismét Brückner első rosszul-létének helyét igyekezett tisztázni.

A bíróság ezután kérdéssel fordult az orvosszakértőkhöz fenntartják-e az előző tárgyaláson adott szakvéleményüket. Az orvosszakértők nevében dr. Földes Vilmos igennel felelt.

— Mi a halál, közvetlenebbül a rosszullet okaként az oxigénszegény állapotot tartjuk elsődlegesnek. Nem zárható ki a kül-levegő oxigénhiánya, de a procedurát az agy oxigénszegényesége indította el. Itt ülünk a teremben, itt is elhasználódhat a levegő és fel-lephet...

Bíró: (azonnal) Nyissák ki ott hátul az ablakot. (Derült-ség.)

A bíróság rövid tanácskozással visszavonult. Azután közölte, hogy a nyomozati eljárás során és a tárgyalásra be-terjesztett orvosi vélemények közötti különbség és más szak-értők eltérő véleménye miatt a kérdést felterjeszti az Egészségügyi Tudományos Tanács elé.

A tárgyalást bizonytalan időre elnapolták. K. A.

Megdézsmált tejszállítmányok, „mellékes” lángossütésből

A társadalmi tulajdon védelmének ellenőrzése

A társadalmi tulajdon védelméről ellenőrizték a VII. kerületi tanács felügyelete alá tartozó intézményeknél szövetkezeteknél és vállalatoknál. A vizsgálat 52 intézményre terjedt ki.

Amadách gimnáziumban az utóbbi időben sok volt az ablaktörés, a bűtorrongálás. Hasonló jelenségeket tapasztaltak az újonnan tartozott iskolákban, például a Kazinczy utcai iskolában is. Az ellenőrk véleménye szerint hatékonyabb kellene tenni az iskolákban a folyosó ügyeletek és rongálások esetén a tanulókkal szemben is alkalmazni kell az erkölcsi és anyagi felelősségre vonást.

A kereskedelmi osztály társadalmi ellenőrk bevonásával a kerület több Közért boltjában és vendéglátóhelyen vizsgálta a társadalmi tulajdon védelmének helyzetét. Az önkiszolgáló boltokban tavaly 298 esetben volt tettenérés lopás, ebből 48-at 14 éven aluli gyermekek követtek el. Az üzletnyitás előtt a boltok elé lerakott tejszállítmányokat 260 esetben dezmálták meg. A rendőrség a tejtolvajok közül többet kézre kerített. Az alkalmazottak által elkövetett lopások miatt csak néhány esetben indult eljárás. Figyelmeztették a boltvezetőket, tartózkodjanak olyan eljárásról, hogy leltárihiányt okozó áraknak drágábban történő eladásával próbálják ki-

egyenlíteni. A vendéglátóhelyeken hat esetben vendégek ellen indítottak eljárást rongálás miatt. Az egyik helyen a lángossütésből szereztek jelentős többlet bevételt az alkalmazottak, amit maguk között osztottak szét. A Madách téri árkádokra nyíló egyik lépcsőházból eltűnt egy nagy itálos hordó. Egy másik raktárnak használt lépcsőházban alaposan megcsapolták ismeretlen tettesek a boroshordót. Sem az ellopott hordó, sem a tettes nem került elő.

Általános vizsgálatot tartottak 16 házkezelőszéknél és a központi javító üzemenél. Több mint 123 000 forint kárt fedeztek fel. Ennek egy része kivitelező vállalatok jogtalan túlszámlázásából, laberek elcsikkasztásából, bontási anyagok elszámoltatásának elmulasztásából, gondatlan raktárkezelésből származott. A jogtalan túlszámlázásból 48 000 forint megért. Több vétke dolgozóit elbocsátották és kártérítésre kötelezték. Elrendelték, hogy a házkezelősegek készpénzt sem bérletből, sem házfelügyelőtől, sem postai kézbesítőtől nem fogadhatnak el.

A központi műhelyben is visszavételeket tartak fel. Anyagokat tulajdonítottak el, különböző magáncélokra szolgáló berendezési tárgyakat készítették munkaidő alatt a vállalat anyagából.

Az
IKKA
értesíti kedves ügyfeleit,
hogy április 27-től 30-ig

LELTÁROZÁS MIATT ZÁRVA TART